

Handläggare
Gabriel Marawgeh
Telefon: 08-50828337

Till
Kulturnämnden
2015-01-27
Nr 7

Förstärkt skydd av kulturegendom vid väpnad konflikt och under ockupation

Stadsarkivets förslag till beslut

Att kulturnämnden att godkänner Stadsarkivets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Lennart Ploom
Stadsarkivarie

Sammanfattning

Stadsarkivet har, på remiss, fått Kulturdepartementets förslag till Förstärkt skydd för kulturegendom vid väpnad konflikt och under ockupation till yttrande senast 6 februari 2015.

Inom ramen för UNESCOs verksamhet upprättades i Haag 1954 konventionen om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt (s.k. kulturkonventionen). Sverige ratificerade kulturkonventionen i april 1985 (SOU:2010:72 s.172). År 1999 antogs tilläggsprotokoll II till konventionen. Sverige undertecknade protokollet i mars 1999. Av tilläggsprotokoll II framgår bl.a. att en ny kategori med högre skyddsnivå skapas för kulturarv av stor betydelse för mänskligheten, s.k. kulturegendom med förstärkt skydd (artikel 10). Vidare anges att vissa gärningar ska kriminaliseras i avtalsparternas nationella rätt (artikel 15).

De fördragsslutande parterna förbinder sig enligt artikel 3 att i fredstid förbereda skyddet för kulturegendom inom sitt eget territorium mot förutsebara följder genom att vidta de åtgärder som krävs för detta.

Stockholms Stadsarkiv

Kungsklippan 6
Box 22063
104 22 Stockholm
Telefon 08-50828337
Växel 08-50828300
Fax 08-50828301
gabriel.marawgeh@stockholm.se
stockholm.se

Sverige har undertecknat protokollet men inte ratificerat det ännu. I föreliggande promemoria, som utgör remissen, berörs de åtgärder som aktualiseras från svensk sida vid en ratificering av protokollet.

För att svensk rätt fullt ut ska uppfylla protokollets krav föreslås att lagstiftningen kompetteras i två avseenden.

1. I lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser föreslås att bestämmelsen i 6 § ändras så att den omfattar all sådan egendom som skyddas enligt kulturkonventionen och tilläggsprotokoll II.
2. Vidare föreslås att en ny bestämmelse införs i 9 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950) som kriminaliserar militär användning av särskilt betydelsefull kulturegendom.

I promemorian föreslås även att regeringen bör fatta beslut om vilken kulturegendom som ska anmälas för att komma ifråga för det förstärkta skyddet enligt protokollet. Där föreslås även att Riksantikvarieämbetet bör få i uppdrag att förbereda anmälningar i samverkan med Försvarsmakten. Samråd i frågan bör även ske med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kungl. Biblioteket, Riksarkivet och berörda länsstyrelser.

Bakgrund

Inom ramen för UNESCOs verksamhet upprättades i Haag 1954 konventionen om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt (den s.k. kulturkonventionen). Konventionen är avsedd att utgöra ett komplement till tidigare internationella överenskommelser, t.ex. 1907 års Haagkonventioner och 1949 års Genèvekonventioner.

Efter godkännande av proposition 1983/84:108 beslutade regeringen den 13 september att tillträda kulturkonventionen och dess tilläggsprotokoll I. Konventionen och protokollet trädde i kraft den 7 augusti 1956 och för svensk del den 22 april 1985 (SOU 2010:72 s.172).

År 1991 togs initiativ till en översyn av konventionen. Avsikten var att ta vara på de erfarenheter man hade fått i samband med konflikter och den utveckling som sket inom den humanitära rätten efter 1954. År 1999 antogs tilläggsprotokoll II till konventionen, som trädde i kraft den 9 mars 2004. Sverige undertecknade protokollet den 26 mars 1999 (SOU 2010:72

s.172) För att protokollet ska bli bindande för Sverige krävs att det ratificeras. I promemorian Ds 2014:36 behandlas de åtgärder som aktualiseras från svensk sida vid en ratificering av protokollet. För att Sverige helt ska uppfylla kraven i tilläggsprotokoll II fordras vissa lagstiftningsåtgärder.

Definitioner

Den humanitära rätten skiljer mellan internationell väpnad konflikt och icke-internationell väpnad konflikt. Kulturkonventionen är tillämplig på båda typerna av konflikter.

En internationell väpnad konflikt föreligger då två eller flera stater använder väpnat våld mot varandra. För att en internationell väpnad konflikt ska anses föreligga krävs att väpnat våld av en viss intensitet används mellan två eller flera stater. Det är det faktiska agerandet och händelserna i området som avgör när en väpnad konflikt föreligger.

En icke-internationell väpnad konflikt kan antas föreligga om statsmakten vid ett utdraget våld mot upproriska väpnade grupper rutinmässigt använder ett våld som är oförenligt med rätten till liv enligt de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.

Med kulturegendom avses enligt artikel 1, utan hänsyn till ursprung eller äganderätt, fast och lös egendom av stor betydelse för varje folks kulturarv, såsom minnesmärken, kyrkliga eller profana, av arkitektonisk, konstnärlig eller historisk art; arkeologiska miljöer; grupper av byggnader som i sin helhet har historiskt eller konstnärligt intresse; konsverk; manuskript, böcker och andra föremål av konstnärligt, historiskt, eller arkeologiskt intresse; såväl som vetenskapliga samlingar och betydande samlingar av böcker eller arkiv eller reproduktioner av objekt som ovan beskrivits.

Vidare avses med kulturegendom byggnader vars huvudändamål är att vara förvarings- utställningsplats för sådan lös kulturegendom som beskrivits ovan, sås om museer, stora bibliotek, arkiv.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för logistik och produktion.

Stadsarkivets synpunkter och förslag

Som det framgår av promemorian kompletterar tilläggsprotokoll II kulturkonventionen och medför ytterligare förstärkningar av skyddet av kulturegendom vid händelse av väpnad konflikt. Förändringarna i relation till kulturkonventionen innebär i huvudsak bl.a. att begreppet militär nödvändighet får en tydligare definition för att förhindra missbruk av kulturegendom som åtnjuter skyddet. De skyddsåtgärder som enligt konventionen ska vidtas preciseras och bestämmelserna om respekt för kulturegendom utvecklas. Vidare skapas en ny tredje kategori med högre skyddsnivå för kulturegendom som utgör kulturarv av stor betydelse för mänskligheten. Ytterligare åtgärder är att införs en provisorisk ordning för att skydda kulturegendom vid akuta hot.

För att säkerställa skyddet kräver konventionen att nationella bestämmelser införs och att militär personal utbildas. I enlighet med artiklarna 16 och 17 kan ett speciellt emblem användas för att märka ut kulturegendom som behöver skyddas.

Vissa förfaranden definieras som brott mot konventionen och protokollet och det krävs att sådana brott kriminaliseras i nationell lagstiftning. Vidare regleras i protokollet jurisdiktion, utlämnande för brott och ömsesidig rättslig hjälp.

I promemorian berörs och kommenteras särskilt de bestämmelser som aktualiserar åtgärder – redan vidtagna eller som bör vidtas – eller som på annat sätt har betydelse för Sverige vid ett svenskt tillträde till protokollet. Främst gäller det artiklarna 5, 8, 11, 15-21 och 30.

Stockholms stadsarkiv ställer sig positiv till en ratificering av tilläggsprotokoll II och de anpassningar av svensk lag som krävs för detta. En tydligare reglering och ansvarsfördelning för skyddet av kulturegendom är inte bara välkommen utan också bidrar till att säkerställa bevarandet av kulturarvet. Det är också välkommet att svensk rätt straffbelägger handlingar mot skyddet av kulturegendom, oaktad om dessa begåtts i riket eller utanför riket.

Stadsarkivet anser vidare att det är bra att Riksantikvarieämbetet får ett samordningsansvar för anmälningar av kulturegendom m.m.

SLUT

Bilaga
- Remissen